

8. Stracke E. A road to understanding: A qualitative study into why learners drop out of a blended language learning (BLL) environment // ReCALL. 2010. No 19 (1). pp. 57–78.

УДК 811.111'373:373.3:004.773.7

*Т. Ю. Григор'єва,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка
канд. пед. наук, доцент
С. В. Шиманська,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка
студентка*

Особливості формування англомовної лексичної компетентності молодших школярів засобами інформаційно-комунікаційних технологій

Постановка проблеми. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) як засіб навчання поширюються в українських школах, особливо протягом останніх декількох років, після того, як вчителі були вимушені проводити уроки дистанційно. Це дало поштовх до освоєння нових методів та ресурсів навчання. Проте проблеми їхнього впровадження ще недостатньо досліджені і потребують більшої уваги.

Актуальність дослідження. Сучасний світ все більше і більше оцифровується, переходить до віртуального простору. Більшість щоденних справ люди виконують за допомогою мережі Інтернет. Складно уявити людину, яка сьогодні живе повноцінним життям не долучаючись до Інтернет-простору. Комп'ютерна грамотність та вміння використовувати гаджети вже стали вимогою до спеціаліста будь-якої сфери.

ІКТ відіграють значну роль і в сучасній освіті, особливо за умов дистанційного навчання. Вчителі використовують ІКТ як при підготовці до уроку, так і на всіх етапах його проведення. Таким чином, з метою підвищення мотивації учнів і наближення завдань на уроці до реального життя, вчителі повинні освоювати сучасні технології та можливості їх використання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням формування лексичної компетентності (ЛК) присвятили свої роботи такі дослідники, як Бігич О. Б.,

Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е., Ніколаєва С. Ю., Шамов О. М. До питань навчання засобами сучасних технологій зверталися Ніколаєва С. Ю., Борецька Г. Е., Майер Н. В., Устименко О. М., Черниш В. В, Морзе Н. В. Серед дослідників, які приділяли увагу психологічним особливостям молодших школярів є Шевцова Г. Г. і Волкова Н. П.

Мета статті – з'ясувати доцільність використання ІКТ на уроках англійської мови та запропонувати вправи з використанням веб-платформ і веб-застосунків у формуванні ЛК учнів початкової школи.

Виклад основного матеріалу. ЛК є однією з умов формування комунікативної компетентності, адже без словникового запасу неможливо вільно будувати висловлювання. Проаналізувавши визначення ЛК, подані у роботах дослідників, таких як Ніколаєва С. Ю., Зимовець О. А., Шамов О. М., нами було з'ясовано, що ЛК – це підпорядкована правилам здатність людини коректно оформлювати свої висловлювання, а також розуміти мовлення інших, визначати значення невідомих лексичних одиниць з контексту за умов різних комунікативних ситуацій та видів мовленнєвої діяльності [1; 3; 8].

Як зазначає Ніколаєва С. Ю., ЛК складається з трьох взаємопов'язаних компонентів: лексична навичка, лексичні знання та лексична усвідомленість [1: 215]. Провідну роль серед цих складових має саме лексична навичка, адже саме вона полягає у здатності учнів розуміти значення слів та уміння доцільно їх вживати. Власне, лексична навичка – це автоматизована репродуктивна чи рецептивна дія, що забезпечує правильність лексичного оформлення мовлення учня а також адекватне сприйняття лексичного оформлення чужого мовлення. Вона формується за допомогою накопичення і усвідомлення значення лексичних одиниць, які виражаються не тільки словами, але також сталими словосполученнями або навіть так званими "готовими реченнями" (тобто такими, що не змінюються у мовленні).

Формування ЛК грає вирішальну роль у молодшому шкільному віці, адже на її основі формуватимуться інші компетентності, перші кроки учнів у оволодінні іноземною мовою починаються саме з вивчення нових слів. Очікується, що на кінець четвертого класу учні володіють англійською мовою на рівні А1. Вибір лексики здійснюється на основі інтересів та повсякденного життя молодших школярів, а використання або розробка вправ проводиться з урахуванням фізіологічних та психологічних особливостей учнів.

Згідно Шевцової Г. Г., характеристика молодшого шкільного віку полягає у розвитку важливих психічних процесів, таких як мислення, розвиток і

формування мови, уваги, пам'яті. Ці процеси починають набувати опосередкований характер, а також стають більш усвідомленими і вільними [7: 3].

Під час навчання в учнів інтенсивно розвиваються пізнавальні процеси, розвиток сприймання. Кількісно в учнів збільшується швидкість процесу сприймання, число сприйнятих об'єктів, обсяг їх запам'ятовування тощо. Якісно ж зростає пізнавальна ефективність [2: 75].

У молодшому шкільному віці учням ще складно відрізнити певні задачі, які ставить перед ними учитель (наприклад, різниця між «запам'ятати і відтворити» і «зрозуміти»). Хоча у випадку вивчення лексики, дослівне запам'ятовування це скоріше перевага, але вчитель все ж повинен направляти учнів, щоб вони осмислено опановували матеріал, адже їм потрібно не лише знати слово і його значення, а й уміти його використовувати у мовленні.

В учнів початкових класів довільне запам'ятовування починає переважати мимовільне. Проте не варто нехтувати мимовільним запам'ятовуванням, адже для формування ЛК важливі обидва. Довільне запам'ятовування формує активний словниковий запас учнів шляхом націленого навчання нової лексики. Мимовільне ж слугує для нагромадження пасивного словникового запасу.

Зазначимо, що ефективними засобами навчання учнів молодшого віку є різні види наочності, ігри, рухливі види діяльності, потреба у зовнішніх враженнях, спілкуванні.

Використання ІКТ є необхідним у молодшій школі, так само як і на інших етапах. Звісно, такий метод повинен відповідати особливостям і потребам молодших школярів.

ІКТ є сукупністю методів, засобів та прийомів пошуку, збереження, опрацювання, подання, а також передавання даних у графічному, текстовому, цифровому, аудіо- та відеоформатах [4: 12].

Науковці виокремлюють такі три групи освітніх послуг мережі Інтернет: інформаційні, інтерактивні та пошукові [6: 38]. До кожної з них можна звернутися як під час уроку, так і при виконанні домашніх завдань учнями. На уроках з учнями початкової школи переважатиме саме інтерактивна робота під керівництвом учителя.

Застосування ІКТ в освітніх цілях має свої переваги та недоліки. До переваг ми можемо віднести те, що більшість вправ із застосуванням гаджетів мають ігровий характер, а також містять велику кількість наочного матеріалу. Вони можуть полегшити і прискорити процес підготовки і додати різноманіття до уроку. Це привертає увагу учнів та зацікавлює їх, а також є співзвучним із їхніми інтересами

у повсякденному житті. Наразі володіння пристроями ІКТ перестає бути проблемою, адже вони надзвичайно поширені і знайомі переважній більшості учителів та учнів. Вони дають доступ до майже необмеженого джерела інформації та ресурсів, багато з яких є придатними до використання у вільному доступі. У випадку дистанційного навчання вони взагалі стають обов'язковою умовою проведення уроку. Чи не найбільшою перевагою є те, що саме ці технології поєднують зображення, звук та взаємодію, що робить сприйняття інформації набагато ефективнішим.

З іншого боку, вчитель повинен усвідомлювати недоліки ІКТ при роботі з учнями, щоб вчасно уникнути їх або мінімізувати наслідки. Перш за все, учителю потрібно бути готовим до технічних проблем, які можуть виникнути, наприклад несправність електронного приладу чи поганий інтернет-зв'язок. У такому разі треба продумати запасний варіант проведення заняття. Інша проблема – це все ж таки відсутність гаджетів у розпорядженні учителя чи учня. За таких обставин учитель залежить від навчального закладу та його устаткування, що може бути як негативним аспектом у разі відсутності, так і позитивним, якщо школа забезпечує клас відповідними технологіями. Ще один недолік це те, що учні, особливо молодшого віку, легко можуть відволікатися від навчання за іграми і кольоровими картинками. Загрозу інтернет-користувачам становить шкідливе програмне забезпечення, але його можливо уникнути, до того ж, ця проблема стосується не лише освітньої сфери. Останнє, але не по значущості, це те, що надмірне використання ІКТ викликає залежність і може шкодити здоров'ю. Цього також можна уникнути, тому дану проблему не можна вважати причиною для відмови використання технологій повністю.

Отже, за умов правильного використання ІКТ, вони стануть корисним і ефективним засобом, який обов'язково сподобається учням і сприятиме кращому засвоєнню навчального матеріалу.

У нашому дослідженні критеріями відбору веб-додатків для вправ на формування ЛК є: доступність, зручність у використанні, урахування психологічних особливостей учнів, відповідність програмі навчання, наявність відео або аудіо супроводження, яскравий формат.

Наведемо приклади ресурсів для формування ЛК молодших школярів, які відповідають вище зазначеним критеріям:

1) Alias [9] – це додаток, віртуальний аналог популярної гри. Тобто крім того, що у ній можна створювати власні набори слів для гри, вона до того ж автентична. Цей застосунок можна використовувати як для вивчення тематичної лексики, так

і для ‘warming up activities’. Недолік застосунку – відсутність віртуальних класів, тому неможливо поділитися з учнями складеним списком слів для гри, їм потрібно використовувати телефон вчителя або створювати набір власноруч. Проте у такому випадку зникає проблема відсутності індивідуальних гаджетів. Контроль відбувається з боку вчителя.

2) ESL Games Plus [10] – це сайт, який містить ігри, відео та роздаткові матеріали для молодших школярів у вільному доступі. У зручній навігації можна знайти необхідні матеріали для уроку залежно від теми чи типу матеріалу. Якщо це гра, то правильна чи хибна відповідь одразу відображується, що є ефективним для здійснення самоконтролю. Дуже зручно використовувати при наявності у класі інтерактивної дошки.

3) Jamboard [11] – цифрова дошка, яку можна редагувати та переглядати усім класом в режимі онлайн чи на інтерактивній дошці у класі. За допомогою інструментів можна виконувати різні функції – додавати текст, картинки, реагувати, переміщати елементи (тобто групувати і упорядковувати також), малювати. Ефективність їх використання залежить лише від можливостей учнів і креативності учителя. Контроль також відбувається з боку вчителя.

4) Telegram [12] – програма для обміну повідомленнями, яка використовується у всьому світі, в тому числі поширена і в Україні, тому з нею не має виникнути проблем у учнів. Це сприяє атмосфері спілкування, навіть іноземною мовою. Можна відправляти ілюстрації, писати повідомлення, записувати голосові повідомлення, створювати чати і обмінюватися повідомленнями. Контроль з боку вчителя.

Підібрані вправи належать до теми «Харчування» і розподілені на три етапи формування ЛК.

Перший етап – введення нового слова та його значення [5]. Мета – ознайомлення та сприйняття учнями нової лексичної одиниці, її упізнавання, розпізнавання, запам’ятовування.

Тема: Food

Вправа 1: Listen and choose – спрямована на розпізнавання лексичної одиниці

Завдання: Tap on the dice. When you hear the word, choose the correct answer.

Хід виконання: Після того, як учням було презентовано слова, вчитель відкриває гру на сайті www.eslgamesplus.com. Учні виходять по черзі до інтерактивної дошки і натискають на кубик, прослухавши слово – обирають правильну відповідь. Можна також розділити учнів на дві команди і відкрити гру

у двох вкладках, тоді представники команд повинні виходити по черзі і обирати відповіді на своїй карті.

Рис. 1

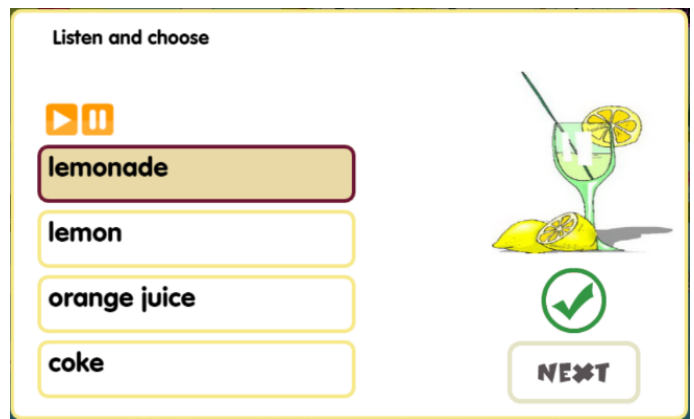

Рис. 2

Другий етап – рецептивно-репродуктивне тренування [5]. Мета – розвиток умінь вживати нові лексичні одиниці, запам'ятовувати їх та вводити у довготривалу пам'ять, автоматизацію взаємодії учнів з лексичною одиницею.

Вправа 2: Explain the word – спрямована на уміння розпізнавати нові лексичні одиниці та пояснити їхнє значення

Завдання: Play in two teams. Your task is to explain a word to your team not naming it. Try to explain as many as you can in 1 minute.

Рис. 3

Рис. 4

Рис. 5

Хід виконання: Клас розбивається на дві команди і придумують назви до кожної. Потім з групи обирається один учень, який буде пояснювати слова своїй групі за допомогою визначень, опису предмету, пов'язаних слів або жестів. Задача його команди – відгадувати загадані слова. Додаток "Alias" показує учневі

карточки зі словами, якщо команда відгадує, учень натискає галочку, якщо не може відгадати – хрестик. На одного учня дається одна хвилина. Команди грають по черзі. Виграє та команда, у якої більше відгаданих слів. Вчитель сам обирає і вводить слова, які будуть показані учням.

Вправа 3: Describe a picture – спрямована на розвиток умінь використовувати лексичні одиниці у реченнях

Завдання: Write 2-3 sentences describing pictures that you see.

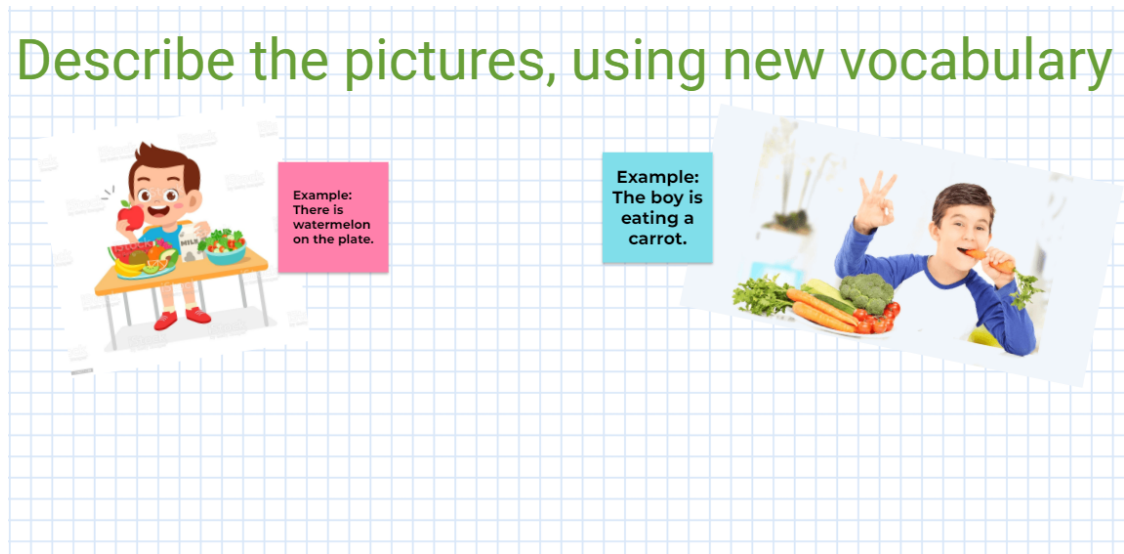

Рис. 6

Хід виконання: У додатку "Jamboard" діти заходять на запропоновану учителем віртуальну дошку. Перед ними є ілюстрації та приклад речень, підготованих вчителем. Завдання учнів – описати ці ілюстрації, використовуючи вивчені слова, додаючи речення через інструмент «закріплена нотатка». Кожному необхідно додати хоча б 2-3 речення. Якщо можливості використовувати індивідуальні гаджети немає, цю роботу можна робити усім класом, виходячи до інтерактивної дошки по черзі.

Третій етап – комунікативна практика [5]. Його мета – навчити формувати власні висловлювання у комунікативній ситуації з використанням тематичної лексики.

Вправа 4: Write about you – спрямована на розвиток навичок письма з використанням тематичної лексики

Завдання: At home: What are you eating? Send a picture to your classmate and write about it and about your food preferences. Then react to your classmate's message with 1-2 sentences.

For example:

a) This is me eating *a sandwich*. I have *a lunch*. It's *big and tasty*.

I like to eat meat and fruit. I don't like soup.

In my fridge I've got *some carrots, cucumbers and tomatoes*. I haven't got *any cake*.

b) *Wow! I like your sandwich!*

I don't like soup too...

I've got some tomatoes in my fridge too!

I have a cake in my fridge, come to visit me.

Хід виконання: Вправа розрахована на виконання вдома. Учні відправляють фотографію і описують, що вони їли і продовжують писати про себе за прикладом. Вчителю необхідно заздалегідь об'єднати учнів у пари і створити чат у додатку "Telegram", додавши обох. Так він зможе побачити і перевірити повідомлення. Така вправа вимагає наявності гаджета у кожного учня (але це не обов'язково смартфон), встановлену відповідну програму і інтернет-зв'язок.

Висновки. ІКТ – це віртуальний світ можливостей та освітнього потенціалу. Вони створюють середовище для ефективного формування ЛК за умови дотримання закономірностей її формування та врахування особливостей школярів. Отже, підвищення рівня знань та удосконалення умінь і навичок вчителів у використанні ІКТ, врахування перспектив, можливостей і переваг використання сучасних технологій надасть можливості створювати цікаві та різноманітні завдання, які розвиватимуть лексичні навички учнів та підсилять їх мотивацію до вивчення англійської мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Бігич О.Б. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. та ін. // за загальн. ред. С.Ю. Ніколаєвої. Київ: Ленвіт, 2013. 590 с.

2. Волкова Н. П. Педагогіка: Навч. посіб. Вид. 2-ге, перероб., доп. Київ: Академвидав, 2007. 616 с.

3. Зимовець О. А., Бойко М. О., Кравець В. С., Ткачук В. П., Хаюк А. А. Формування іншомовної лексичної компетентності учнів початкової школи з використанням інформаційно-комунікаційних технологій / Directions of Development of Language Education in the XXI Century. Ukrainian student scientific

Internet-conference with international participation. – Zhytomyr: IFZSU, 2018. P. 38-41

4. Морзе Н. В. Методика навчання інформатики. В 4-х частинах. Київ: Навчальна книга, 2003. Ч. 1. Загальна методика навчання інформатики. 254 с.

5. Професійно-методична підготовка майбутнього вчителя іноземної мови у вищому навчальному закладі: навчально-методичний посібник. Укладачі: Л. В. Калініна, І. В. Самойлюкевич, Л. І. Березенська, Н. П. Сіваєва, Н. Р. Петранговська, О. С. Гуманкова, Л. В. Барало, Ю. М. Жилиєва, А. М. Мормуль, І. Ф. Литнєва, Т. В. Копетчук / За заг. ред. І. В. Самойлюкевич. Житомир: Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2008. 165 с.

6. Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах: Колективна монографія / С. Ю. Ніколаєва, Г. Е. Борецька, Н. В. Майєр, О. М. Устименко, В. В. Черниш та інші; [за ред. С.Ю.Ніколаєвої; техн. ред. І. Ф. Соболевої]. Київ: Ленвіт, 2015. 444 с.

7. Шевцова Г. Г. Молодший шкільний вік: традиції та інновації в дослідженнях. Педагогічні науки: зб. наук. праць. Вип. LXVIII. Херсон: ХДУ, 2015. С. 134–138.

8. Шамо́в А. Н. Лексические навыки устной речи и чтения - основа семантической компетенции обучаемых.// Иностранные языки в школе, 2007. N 4. С. 19–25.

9. Електронний додаток «Alias or Charades - guess word board game». URL: <https://getalias.co/>

10. ESL Games Plus: веб-сайт. URL: <https://www.eslgamesplus.com/> (дата звернення: 26.01.22)

11. Електронний додаток «Jamboard». URL: <https://jamboard.google.com/>

12. Електронний додаток «Telegram». URL: <https://telegram.org/>